

PINTÉR JÓZSEF

SZÜRKE VÁROS

A z ember nyugtalan teremtés. Mindig mást vár, s ha megvalósul az álma, a terve, — családik. Megvallom őszintén ez alól, bármily rendkívüli képességekkel rendelkezem is, én sem vagyok kivétel.

Évről-évre aranyos kis családdal együtt várom, hogy meleg legyen az idő, a nap ránk szórja izzasztó sugarát. Így volt ez az idén is. A kemény téli napokon az elkövetkezendő nyár nagyszerű lehetősége tartotta bennem a lelket.

Pedig már akkor is tudhattam, hogy a már említett kis családom — feleségem és négy gyermekem — természetesen beprogramozott sírására a meleg hét végét a Balaton mellett lesznek kénytelen tölteni. S hála gazdálkodásunk eredményes fejlődésének a szociális- és életkörülmények szintelen javulásának, egy sima három napból áll.

Pénteken, amikor hullá fáradtan az egész heti munkából hazatértem, hidegzuhanyként ért a hír: minden össze van csomagolva, s irány Fonyód.

Beletörődtem a megváltoztathatatlanba, s alig nyolc sporttáskával, két bőrönddel megrakodva kirohantunk az állomásra. Hely

Horváth István

POMPÁS HÉT VÉGE

volt bőven, ezért hát kényelmesen elhelyezkedtünk. Pistike a nyakamba, Klárka a karomon, Zolika és Tündike már nagyobbak, ők csak az ingembe kapaszkodtak, amíg el nem szakadt. Feleségem — praktikus nőszemély —, azonnal letérít a mellékhelelyébe, s nem is akart onnan kijönni. Ebből nagy bonyodalom származott, többen szidták a MÁV-ot, hogy ilyen csúcsgazdaságban nem nyitják ki ezt a frekvenciát helyiséget.

Fonyódra alig négy óra múlva megérkeztünk, s a Balaton csodálatos volt. Magam is meghatódtam a magyar tenger úde látványán. Csupán akkor öntött el a keserűség, amikor megtudtam, hogy aranyos feleségem kollektívájával, Trudikával együtt töltjük a hét végét. Trudika bájos nő, alig százhusz kiló, s nem kis büszkeséggel beszél arról, hogy egy alkalommal megvert egy egész utaszálszólaljat.

Gondoltam, egy kissé kifújom magam, de Trudika javasolta: menjünk el keszeget enni, s hogy szavainak na-

gyobb nyomatékot adjon, kedvesen hátba vert. Az orvosom arról később megállapította: csak kevésbé súlyos a gerincferdülésem, s elegendő nyolc hétig mozdulatlanul feködnöm.

A keszeg jó volt, csupán négy szálla akadt meg a torkomon, keresztben. Természetesen köhögtem. Trudika ismét hátba vert. Akkor abba hagytam a köhögést —, s a mentők elvitték. Hiába könyörögtem az orvosnak, hogy két napig tartson a kórházban, vasárnap este engedjen ki, nem hajlott a szóra. Rövid kezelés után távozásra kényszerített, mivel Trudika a maga módjában beszélt vele: ne vonjon el a családomtól.

Az éjszaka aránylag nyugalmasan telt el. A gumimatracom csak éjjel kettőkor engedett le. Addig aludhatam volna, ha Trudika nem cipel ki holdfényt nézni. Másnap reggel mondtam is a feleségemnek, hogy a kollektívájával egy kicsit erőszakos teremtés. Ezzel a nézetemmel, életközösségünk hosszú éveit során először, egyetlenem.

Egész nap sütkéreztünk, napoztunk. Gyönyörű színt és másodfokú égési sebeket szereztem. Este a szobámban borogattam felpuffadt bőrömet, amikor az ajtóban megjelent Trudika. Legelőször tíz percig sajnálkozott. Szóltam neki: vagy jöjjön be, vagy menjen ki, de az ajtóba ne álljon, mert nem fér be a levegő. Belátta, hogy igazam van — és bejött. Ekkor alkalmam volt ismét meghallgatni az utaszálszólal megverésének történetét.

Vasárnap, úgyahogy rendbejöttem. Igaz, a napra nem mehettam, de Trudika, ez a melegsí- vő teremtés feláldozva a hét vége kecsesgőző napozási lehetőségét a hűvös szobában velem kanasztázott. Először nyertem, később összeszedtem a szoba sarkából az asztal lábait, amelyek Trudika felindulása miatt kerültek oda.

Hazafelé egyáltalán nem utaztunk olyan kényelmesen, mint odafele, mivel valaki már élelme- sebb volt, mint a nejem, s így ő is a hátamra telepedett. Még szerencse, hogy Trudika nem velünk utazott haza...

Hétfő délután van, néhány perc múlva kezdődik az értekezlet; én tartok beszámolót a szabad idő célszerű felhasználásáról.

szólták, hogy bár még csak tíz éve élnek ott, de úgy tudják, a mellettük levő telken csakugyan állt egy családi ház, a háború utolsó fordulójában azonban találatot kapott, méghozzá olyan szerencsétlenül, hogy a szó szoros értelmében eltűnt a föld színéről. A legszomorúbb az, hogy akik benne laktak, úgy mondják, egy család, anya, meg a gyerekek a pincében voltak, ott is maradtak a romok alatt. Amikor az ember, a család fő nem sokkal később megjött a háborúból, egy darabig rohángált a tölcserben eszeveszetten, amíg csak össze nem esett, s el nem vitték. A tölcser a tanács betemetette, s azóta így van. Jár ugyan ki ide néha egy idős férfi, talán építkezni akar a telekre. Nagyrítván jön, leül a kőre, s elábrándozik itt fél délután, aztán megint nem látjuk hónapokig. Rossz sejtelmem támadt, s megkérdeztem: hogy néz ki az idős ember? Hát olyan kicsi, sovány, zárkózott, szomorú ember, mondták. Megborzongtam, mert hirtelen megértettem Rózsa Lajos fájdalmas titkát.

Kele elhallgatott, várakozásteljesen nézett rám.

— És mi volt az? — kérdeztem.

— Hát nem érted, ő volt az az ember! Rózsa csak hazudta, hogy van családja. Mind meghaltak a háború alatt, s azóta is ott porladnak a bombatölcsér mélyén. Rózsa tehát azóta az ő drága halottaival „randevúzik” a régi ház helyén.

— Akkor miért tett úgy, mintha még élne, s volna családja?

— Tudomisen! Talán mert nem bírta elviselni, nem akarta elfogadni a borzalmas valóságot. Fellázadt a tények ellen; s továbbra is úgy beszélt, úgy viselkedett, mintha még élne. Így tiltakozott a maga módján a rettenet ellen, amit vele az átkozott háború művelt. Hogy nem volt hajlandó tudomásul venni! Belekapaszkodott ebbe a „hazugságba”, hogy egyáltalán élni tudjon egy olyan világban, ahol efféle borzalmak megtörténhetnek.

Kele elhallgatott, hallgatunk mindketten. Eszembe jutott az a néhány szó, amit ott a restiben mondott Rózsa, s amit csak most kezdtem érteni. „Belenyugodni, annyi mint elfogadni”. Kérdőn néztem Kele-re, s ő felcsillant szemmel folytatta:

— Nem hagytuk ám annyiban a dolgot. Hazamentem, beszámoltam az igazgatónak. Ő pedig csak annyit kérdezett: elmondtam-e Rózsának, amit megtudtam, egy szóval lelepleztem-e őt? Eszemben sem volt. Akkor jó, így is kell maradnia. Ez az ember csak itt, miközöttünk élhet; köztünk, akiknek tizenöt éve mondja meséjét, s mi elhittük neki. Ezután is el fogjuk hinné. Az emberség most azt parancsolja, hogy Rózsa visszatérjen közeink. Tulajdonképpen háborús sérültnek tekinthetem őt. Így beszélt a főnököm. Aztán addig törtük a fejünket, amíg kitaláltunk számára egy szerény állást, nyugdíjasnak valót, de amelyre a vállalatnak is már régóta szüksége van.

— De hát a pénzek, amiket havonta küldött az állítólagos családnak?

— Egyszer elmesélte: az OTP-nek küldi, házat akar építeni Pesten. Nem mondtam neki: minek még egyet, ha már úgyis van? Ráhagytam, jól teszed, Lajos bácsi. Értettem, hogy azt a házat kell újra felépítenie, melyben egykor a családjával boldog volt. Tiltakozásul, s valamilyen furcsa daczból, vagy egyszerűen kegyeletből, mint ahogy mások síremléket állítanak halottaiknak. A gyárban most már sokan tudják: mi és mennyi igaz Rózsa Lajos meséiből; egyedül ő nem tudja, hogy a környezete szemében rég „lelepleződött”. S amikor eljön a hónap vége vagy a következő hónap, Rózsa utazik Pestre, úgy mint eddig. S ugyanúgy veti oda nekünk is, furcsán-tréfásan, megijátszott magabiztossággal: — Randevúm van a családommal!...

MORA FERENC „BÚNÜGYE”

Móra Ferenc születésének 90. évfordulója — július 17 — jó alkalom, hogy frónkra emlékezzünk, és küzdelmes életének egyik nagyon nehéz szakaszát felidézünk egy nem régen előkerült, dr. Szalay Józsefhez intézett ismeretlen levele kapcsán.

Írónk a Szegegyed nevű baloldali napilapba Konstruktív bombával és ököllel címmel vezércikket írt (1923. február 22.). A cikk témáját Rassay Károly és Miklós Andor ellen 1923. február 20-án elkövetett pokolgépes merénylet, illetve mind az a bűn szolgáltatta, amelyet az akkori belügyminiszter, Rakovszky Iván vezényletével a szélsőjobboldal és az Ebredő Magyarok Egyesülete a magyar nép ellen elkövetett. Mórát alig két és fél év választja el az ellenforradalom szörnyűségétől, és a toll katonájának vállalnia, foyatnia kell a harcot a gyilkosok ellen is, meg azok ellen is, akik Héjjas Ivánról az orgoványi tömeggyilkosról dicsőítő vezércikket írnak, kinek nevét, mint a Szegegyed Új Nemzedék írja, „kalaplevéve szokás kimon-dani”. (1923. jan. 24.)

Mórát a fent említett vezércikke alapján a Szegegyed királyi törvényszék vádta-nácsa „a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülésé ellen irányuló vét-ség miatt” vád alá helyezi.

A vád alá helyezésnek tragikus érdekessége, hogy az író, aki cáfolhatatlan tények alapján bűnleplezéssel vádolta az akkori kormányt, vádlott lett, mert az igazságot meg merté írni. Mik is voltak az író vádpontjai?

„Az orgoványi gyilkosok maig sincsenek meg, pedig az akkori kormány mindent elkövetett a kézrekerítésükre. Somogyi Béla gyilkosainak kilétét is sűrű homály takarja, pedig az akkori miniszterelnök szent fogadást tett a parlamentben, hogy az igazságszolgáltatás keze lesújtja őket. A nyomdarablóknak egész különítményét nyomtalanul elvitte a markó-láb”...

„Az erzsébetvárosi bombamerénylők kézrekerítésére hiába tűztek ki hatalmas összegű pályadíjat, senki sem vezetett nyomuk-ra. Pedig nem valószínű, hogy az Isten tüzes szejkerén az égbe ragadta volna őket, s az, hogy vissza-süllyedtek volna a pokolba, amely kiköpte őket magából. Hát hova lettek? Nincs megmondhatója. Se kormánynak, se csendőr-szolgálatnak, se semmiféle hivatalos hatalomnak nincs ró-la fogalma”...

„Az ösztönünk azt súgja, hogy a tegnapi bombamerénylőt kiterveivelvél is a kurzus magyar titkainak száma fog szaporodni”...

„Mernénk fogadni egy kézigránatba, mint minden- napos forgalmi cikkbe, hogy még akkor sem lesznek meg, ha a destruktív zsidók közt keresik őket”...

„A bombaszakmát az úgynevezett nemzeti megújulás teremtette, sőt azt lehet mondani, ebben az egyben sikerült neki a több-termelés problémáját is megoldani.

S ez az, ami a magyar politikai gyilkosságoknak és merényleteknek különös nemzeti zamatot ad.”

Az író bizonyítható vádpontjait nemzetgyaláznak minősítette a magyar királyi ügyészség, és Mórát 3—5 évig terjedhető börtönbüntetés fenyegette; ennek ellenére nem volt hajlandó kényelmi kérvényt benyújtani. Végül csak barátai: Lambrecht Kálmán paleontológus és Szalay József érvelésének engedett és a kérvényt megírta.

Mire pertörésre került a dolog (1923. X. 21.), némi „enyhülés” is elősegítette az ügy kedvező elintézését. Nem kétséges, hogy Móra megmentésében Szalay Józsefnek jutott a legdöntőbb szerep.

Mégcsak annyit: az itt közölt Móra-levél Lugosi Döme volt szegegyed ügyvéd elkallódott hagyatékából, Újvidékre került hozzánk egy kegyes kéz nyomán.

Madácsy László

KEDVES JÓSKÁM!

Az utolsó pesti utad után küldött leveledre, amelyben a Dugonics-Társaság őszi kampányáról is szólsz, otthon nem értem rá írásban válaszolni, a telefon nem erre való, beszélgetésre meg nem volt alkalom, mert kétszer is benéztlél ugyan hozzám, de mindig lábatlantokidtak ott filiszteusok is.

Hát nem úgy lesz az, Jóskám, ahogy te elgondoltad, hanem emigy ni, ahogyan a mellékletből láthatod. (Móra mellékelte a szegegyed királyi törvényszék idézését „A magyar állam és nemzet megbecsülésé elleni véttség miatt” ellene „indított bűn-ügyben”. A szerk.) Már most csak én-nálam nélkül lendülget a Dugonics.

Gondolom, szóltam már neked leg-újabb hazaárrulási ügyemről. Valamikor márciusban írtam a cikket, mikor Rassaykat föl akarták robbantani a honfiúkat. A jene tudja, mi ütött az ügyész-hez, vagy melyikhez, hiszen száz írás-sombá több okkal köthettek volna bele. Megkaptam a vádat, nevetem rajta, megírtam rá a választ. Valószínűleg többet ért volna, ha utána járok a dolog-nak és elismittatom valakivel. Dehát én erre nem vagyok kántáros legény, öszintén szólva nem is tartottam fontosnak, s azt hittem, a vádtanács intelligens embe-rekkel áll. Balla Jenő (Móra jó barátja. A szerk.) elment barátjához, Kószóhoz. (Kószó István Tömörkény István egykori jóbarátja, országgyűlési képviselő, ügy-véd. A szerk.) Kószó nagyon jóhábora-dott s azt üzenté Ballától:

— Ferkó legyen nyugodt, majd beszél- lek Zomborival (ez a vezető ügyész, gon-dolom), hogy ne csináljanak számárságot, ejtsék el a vádat.

Szekerke, az ügyvédem, biztosra vette, hogy így is lesz. Hát nem így lett. Az öreg Toth volt a vádtanács elnöke, s valami Zobay nevű úr rontott nekem, mint a vád képviselője. Hogy ez balkáni dolog!

Már nem a bomba, hanem az én írás-som, amelyikben fogadást ajánlok, hogy nem kerülnek kézre a bombások. Ezzel van megsértve a nemzeti becsület. Az el-nök azt mondta, „na, majd megvállik a főtárgyaláson”.

Most már én nem tudom, érdeklődött-e Kószó, vagy nem... Most már igen mind-egy is. Szekerke ugyan abban bizik, hogy talán sikerül neki az ügyet „fektetni”. Azt mondja, túl van halmozva a törvényszék, s megeshetik, hogy hat hónapig nem ves-zik elő az ügyem, akkor pedig sajtóügy lévén, már elévül. Hát ebben az ország-ban minden megtörténhet, még ez is, — de én inkább a botránnyra vagyok elké-szülve. Mert ha engem meghurcolnak és elítélnek, még Lendvay Istvánnak szabad azt írni, hogy mikor jön már a Francia Kis István megváltó bombája — abból nagy botránny lesz, nemcsak befelé, hanem

kifelé is. Az én nevem meglehetősen ismert már, még a Zobay ügyész úrnál is ismertebb, Prágától Belgrádig. Pláne ha az állásomba kerülne a dolog, csak ideigle-nesen is, abból olyan láma lesz, hogy Zobay urat nem fogják érte előléptetni.

Ellenben nekem nem fog megártani az ügy, mert rám nézve csak egy íjesztő volt benne: hogyan fogadjá a feleségem. Sikerült megnyugtatnom és megértetnem vele, hogy én még olyan népszerű nem voltam, mint most leszek. Sajnos, az iz-lésem rugdalódik a mártírság ellen, de ha rá muszájítanak, vállalom azt is. S ha erre rászánom magam, az anyagiak igazán nem bántanak. Ebből a tekintet-ből megváltás lesz, ha elkergetnek a Kul-túrpalotából, ahonnan megválni nekem sohasem lenne energiám. — s így Zobay ügyész úr talán javamat szolgáló eszköz a sors kezében. Arra el vagyok szánya, ha főtárgyalásra kerül a sor, ott be is je-lentem, hogy semmilyen ítéletet én meg-fellebbezni nem fogok. Vigyen a vízár, merre neki tetszik.

Csak a bosszantana, ha valamelyik szüneti tanács tárgyalná az ügyem, s az megzavarná a „nyaralásom”. T. i. épp most irásközben kapom a Világ levelet, hogy augusztusra írjak nekik bármilyen témakörből egy 12—14 folytatásos tárca-ciklust, s az árát magam szabjam meg. Hát ezt szeretném szabadidőben megcsi-nálni, a hűvösön aztán végre végig gon-dolhatnám a regényterveimet.

Hogy mit fog csinálni Veszter (Somogyi Szilveszter, a polgármester. A szerk.), ha megkapja a törvényszék átiratát, az az ő dolga, én abba nem avatkozom, a fe-lelősség legyen egészen az övé. Ellenben Te nem kapsz hivatalos értesítést, azért jelentettem be neked a dolgot.

Tudom, hogy sokat kellemetlenkedtek már neked miattam, s nem szeretném, hogyha megint akadnának ribancok, akik rád csaholjanak. Téged is, a Társaságot is (a Dugonics Társaságot, amelynek Móra főtitkára volt, Szalay József elnöke. A szerk.) kimélni akarván, íme a lemondá-som, amit egyelőre iktatatlannul kell a fiókodba tennem, mivel nincs, aki iktassa. Ha leszel szives átküldeni hozzám, majd be fogom iktatni, ha hazamegyek, hogy minden eshetőségre fedezve legyen a Társaság. Visszatéréséig megmaradok pecsétörnek, remélem, addig nem csuk-nak be. — Ösré aztán majd kerül új ko-csis az új alapszabályok bakjára.

Makói üdülésemből különben két egész nap eltelt és már majdnem kialudtam ma-gamat. Azért meg a más és a holnapot az üdítő álomnak szentelem és csak hétfőtől nézek megint az után, amiből élek.

Abban a reményben, hogy Németor-szágból se ejtesz ki se az emlékezetesbbé se a szívedből, mint bélyegős embórt s jó mulatást, hasznos pihenést, szerencsés hazatérést kívánva szeretettel ölel

FERKÓ

Makó, 1923. VII. 7.